

Demokracie ve stínu globalizace

Vídeňský Institute for Human Sciences, na jehož půdě mimo jiné vzniklo pětisvazkové německé vydání vybraných spisů Jana Patočky a kde jako hostující badatelé z České republiky na různých projektech pracovali např. Josef Zmr, Jaroslav Opat, Jan Křen, Ivo Možný, Jiří Večerník a další, je mezinárodně známý a uznávaný také svou činností vědecko-organizační. Tematicky vysoce aktuální, exkluzivně obsazená a organizačně pečlivě připravená konference „Democratic Politics: The Agenda of the Future“ je toho dalším dokladem. Ve středu 11. června večer ji v paláci Pallavicini slavnostně zahájil rakouský vicekancléř a ministr zahraničí Wolfgang Schüssel. Pět plenárních zasedání v kongresovém centru vídeňského Hofburgu se zúčastnilo 47 politologů, sociologů, religionistů, filozofů a žurnalistů z ČR, Rakouska, Polska, Maďarska, Německa, Holandska, Izraele, Spojených států, Francie, Belgie, Anglie, Turecka, Kanady a Itálie. Společným motivem jednotlivých půldenních zasedání – „Evropa: co se změnilo?“, „Demokracie a trh“, „Demokracie a kultura“, „Demokracie a náboženství“ a „Řád mezinárodních vztahů“ – se stále zřetelněji stávalo řešení problému zaplňování veřejného prostoru moderních společností, jednak vyprázdněného v důsledku razantních změn institucí, struktur i světových názorů po roce 1989, jednak v důsledku samostatných tlaků ekonomické a politické globalizace a s nimi spojeného prosazování nových mentalit i budování nových vzorců chování. Do jisté míry sjednocujícím prvkem diskusí v tomto terénu byla Huntingtonova teze „demokracie po dvojích volbách“, totiž nutnosti jejího přežití po vítězství opozice. Jako teoretické alternativy k evropskému typu liberální, reprezentativní a státem blahobytu obezděné demokracie se analyzovala „asijská“ cesta ekonomicko-technické modernizace bez demokracie a „americká“ varianta faktické „depolitizace“ v geoeconomickém konceptu globalizace (Claus Laggewie, Giessen-New York). Nacionalistická sedimentace „staré levice“ na východě, její mizení na západě a prosazování teritoriálně orientovaných stran způsobily, že jedinými globalizačními stranami se stávají neoliberálo-

vě se svým jednostranným a nerovnoměrným pojetím procesů integrace, aniž je ovšem někdo schopen a ochoten politicky diskutovat o jejich nákladech, jak ukazoval Charles S. Maier (Harvard). Janos Kornai (Budapest-Harvard) se pro sociální reformu v postsocialistických zemích pokusil zformulovat devět principů normativního charakteru, které mají jednak charakter morální („svěbytnost individua“, „solidarita“), jednak hodnotově strukturotvorný („soutěž“, „stimulace vlastnických a seberegulačních forem“, „právní a kontrolní role státu“, „transparentnost daní a sociálních výkonů“, „dostatečné časování vzniku nových institucí“) a konečně charakter pravidel žádoucích alokačních proporcí („harmonické proporce růstu“ a „schopnost trvalého financování státních závazků“). Tyto principy podle něj nejsou vázány výlučně na nějakou konkrétní politickou stranu, ale zatím spíše jen na nově se utvářející „mentalitu“.

Novými nároky na pojem politična, ať už vznikají v souvislosti s prosazováním nejružnějších hnutí (studentských, ekologických, ženských, mírových atp.), jak se jimi zabývala Cornelia Klinger (Vídeň), nebo v souvislosti s problémy demokratické exkluze a multikulturalismu (Charles Taylor, Montreal), si v souvislosti s proměnami funkcí kultury všimnul David T. Ellwood (Harvard). Vztahu náboženství a politiky a konkrétně problémům modernizace a fundamentalismu v islámu, judaismu a křesťanství se věnovali Bernard Lewis (Princeton), Shlomo Avineri (Jerusalem) a Adam Michnik (Varšava), který poukazoval na konfliktní potenciál „polského katolického integralismu“.

Generální diskusi o mezinárodním řádu budoucnosti zahájil svým příspěvkem Peirre Hassner (Paříž), v němž upozorňoval na meze obou dnes upřednostňovaných modelů mezinárodního řádu (rovnováhy sil prostřednictvím mezistátních rivalit a právního řádu prostřednictvím mezinárodních organizací) a pokusil se typizovat alternativní, resp. komplementární modely „světového trhu“ (integrace vzájemnou ekonomickou závislostí), „internacionalizace společnost“ (prostřednictvím společných pravidel státnosti a kooperačními kanály) a ukázat nebezpečí modelu „transnacionální turbulence“ (radikalismus, imigrace, násilí a terorismus).